

через призму інтегративної ідеології, загальнолюдських та морально-етичних цінностей.

Література

1. Амонашвили Ш. Психологические основы педагогики сотрудничества/ Ш. Амонашвили. – К. : «Освіта», 1991. – 111 с.
2. Безпалько О. Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментарі : навч. посіб. / О. Безпалько – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 208 с.
3. БоулиДж. Привязанность / Дж. Боули. – М. : Гардарики, 2003. – 477 с.
4. Проблемы развития психики/ Л. Выготский ; под ред. А. М. Матюшкина. – М.: Педагогика, 1983. – 368 с. 3.
5. Сорокин П.А. Человек, цивилизация, общество. Москва, Политиздат, 1992.

Варій М.Й.

*доктор психологічних наук,
завідувач кафедри теоретичної та практичної психології
Національного університету «Львівська політехніка»*

ЗОВНІШНЬО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Наш аналіз чинників, які загрожують економічній безпеці держави, дозволив виділити серед них власне психологічні. Ми виходимо з того, що економічна безпека держави складається з безпеки національної економіки, економічної безпеки організацій (підприємств, установ, закладів) та економічної безпеки окремого громадянина.

Нами виявлено, що на рівень економічної безпеки держави впливає ціла низка психологічних чинників: зовнішньо-психологічних, внутрішньо-психологічних та індивідуально-психологічних.

Ці чинники, пройшовши через призму економічної свідомості людей, впливають на їх економічну поведінку.

Під економічною свідомістю ми розуміємо здатність людей аналізувати економічні процеси, стани і властивості економіки держави, організації та окремих осіб, виявляти залежності між ними, виробляти до

них своє ставлення, економічно доцільно будувати економічні стосунки та реалізовувати їх у своїй економічній поведінці.

Як виявляється, рівень економічної свідомості може бути дуже низьким, низьким, середнім і високим. Власне економічна свідомість окремих громадян і груп дозволяє їм реалізовувати ту чи іншу форму економічної поведінки, оскільки вона впливає на зміст економічних відносин та вектор економічного ставлення.

Економічна поведінка – це конструктивні чи деструктивні вчинки і дії економічного суб'єкта, спрямовані на задоволення ним економічних потреб та інтересів.

Ми розглянемо вплив зовнішньо-психологічних чинників на економічну безпеку держави.

Так, вплив політико-психологічних чинників на економічну безпеку держави виявляється в бажанні та спроможності політичних інститутів, організацій, партій та політиків захищати економічні інтереси нації, окремої організації й громадянина політичними засобами і ресурсами, стимулювати її розвиток, упроваджувати новітні технології, досягнення науки та ін.

В Україні, на жаль, спостерігаються випадки, коли в основі тих чи інших політичних рішень щодо економіки держави лежать не національні інтереси, а потреби та інтереси окремих бізнесполітгруп¹.

Політико-психологічні відносини у державі, які можуть бути як конструктивними, так і деструктивними, безпосередньо впливають на економічну безпеку держави. Деструктивні політико-психологічні відносини, як протистояння і протиборство, становлять загрозу економічній безпеці держави.

Морально-психологічні чинники також суттєво впливають на економічну безпеку держави, оскільки відсутність моралі в економічній свідомості, економічних стосунках та економічному ставленні веде до формування цілої низки загроз. Боротьба із суперниками (і навіть їх фізичне знищення), руйнування чи захоплення їхнього бізнесу, приватизація підприємств (в Україні отримала назву «прихвати́зація») за попередньою домовленими низькими цінами (за хабар), накручування цін, незаконна приватизація, нищення цілих галузей національної економіки заради

¹ Поняття «бізнесполітгрупа» ми вводимо вперше і вважаємо, що саме воно з психологічної точки зору найбільш точно відображає спільноту людей, яка захищає інтереси бізнесу безпосередньо через участь самих бізнесменів або підставних осіб у політиці. Іншими словами, бізнесполітгрупа – це людська спільнота, смисл спільності якої полягає в захисті, розвитку та прикритті бізнесу через захоплення певних (ключових) позицій у політичній системі держави.

наживи за рахунок імпорту продукції із-за кордону, контрабанда, шантаж, підкуп, хабарництво та ін. свідчить про те, що відсутність морально-психологічного компонента в економічній свідомості впливає на економічну безпеку держави.

Багатоаспектним є вплив на економічну безпеку держави соціально-психологічних чинників. До таких можна віднести соціально-психологічний стан суспільства, наявність роботи чи безробіття, соціальні конфлікти та нестабільність у суспільстві, соціальну справедливість чи несправедливість, соціальний оптимізм чи песимізм, соціальну та економічну депривації, низьку суспільну свідомість громадян, соціально-психологічні конфлікти, соціальний захист громадян, низький рівень купівельної спроможності населення, соціально-психологічний вплив з метою спонукання населення до закупівлі продукції вітчизняних виробників та ін.

Щодо впливу на економічну безпеку держави юридично-психологічні чинники виявляються у правовому забезпеченні функціонування економіки держави, її розвитку. До юридично-психологічних чинників, які становлять загрозу економічній безпеці держави, належать «тіньова» економіка, організована злочинність, корупція, хабарництво, підкуп, верховенство грошей у судах замість верховенства закону, низька суспільно-національна свідомість судової гілки влади, недовіра громадян до правоохоронних органів та ін.

Елітно-психологічні чинники впливу на економічну безпеку держави виявляються насамперед у національній та економічній свідомості, насамперед правлячої еліти, її моральності, освіченості, професійності, відповідальності, мотивованості на розвиток національної економіки та ін.

Етнічно-психологічні чинники, впливаючи на економічну безпеку держави, виявляються в економічній свідомості різних етнічних спільнот чи їх представників, а також корінного етносу. В Україні ми спостерігаємо таку картину щодо місця представників корінного етносу (етнічних українців, яких 72%) у: супервеликому бізнесі (мільяртери/олігархи) – 0%; великому бізнесі приблизно – 10-15%; середньому бізнесі приблизно – 35-45%; малому бізнесі приблизно – 58-68%¹.

На жаль представники корінного етносу (етнічні українці) лідерство і перші місця в економіці відали представникам етнічних меншин. А як

¹ Ці розрахунки зроблені автором і можуть бути неточними, оскільки таких даних, особливо щодо середнього і малого бізнесу, автор ніде не знайшов.

свідчить історичний досвід, утрата провідних позицій в економіці корінного етносу веде не лише до її спаду і гальмування в розвитку, а й до руйнування, оскільки бізнесмени – представники етнічних меншин, часто свій капітал укладають в економіку своєї вітчизни, або інших держав, де привабливіші чи надійніші умови. Їх не хвилює ні доля держави, в якій вони збагачуються, ні її екосистема, ні доля й добробут громадян, ні їхнє майбутнє. Щодо України, то видається, що деякі бізнесмени вважають її лише «полігоном» для викачування матеріальних цінностей, а населення – дешевою робочою силою. Заради прибутків вони нищать екосистему України – вирубують безсистемно ліси, забруднюють довкілля і водойми, виснажують надра, родючі землі та ін.

Регіонально-психологічні чинники економічної безпеки держави виявляються і в національно-економічній свідомості населення регіонів, і в їхніх ціннісних орієнтаціях, і в мотивації щодо отримання матеріальних благ тощо.

Вагомим чинником економічної безпеки держави є економічна мотивація розвитку окремих галузей економіки, великого, середнього і малого бізнесу, окремих організацій (підприємств, установ, закладів) та окремих громадян, упровадження новітніх технологій, особливо побудованих на цілком нових принципах дії щодо інформації, затрат енергії, якості та ін.

До пізнавально-інтелектуальних чинників, які впливають на економічну безпеку держави, насамперед належать освіта, наука, психологія аналізу та прогнозування розвитку економічної сфери. Освіта має випереджати розвиток економіки, а наука забезпечувати її ефективність і конкурентоспроможність на основі розвитку новітніх технологій, в тому числі інформаційних. На основі аналізу стану і розвитку світової економіки, ринків збуту, демографічних особливостей, енергоносіїв, а також можливостей науки і новітніх технологій має відбуватися прогнозування розвитку економіки держави.

Значний вплив на економічну безпеку держави здійснюють управлінсько-психологічні чинники, як психологія прийняття рішень у сфері економіки, стиль управління, підбір персоналу, психологія управління організаціями (підприємствами, установами, закладами), психологія управління фінансами, психологія вироблення стратегій розвитку різних галузей у сфері економіки, психологія управління енергоносіями та ін.

Безумовно, важливими для забезпечення економічної безпеки держави є інформаційно-психологічні чинники (в тому числі психологічна протидія впливам інших держав на економічну свідомість і поведінку громадян). Досить згадати нафтопровід «Одеса-Броди», витіснення продукції українських виробників не тільки зі світових ринків, Росії, але і з власного, цілеспрямоване руйнування деяких галузей економіки та ін. Інколи під прикриттям інвестицій і намірів розвивати ту чи ту економічну галузь насправді відбувається її нищення як конкурентної. Так відбулося, приміром, з Львівським автобусним заводом після того, як він перейшов до рук російських бізнесменів. На жаль, така доля в Україні спіткала десятки інших великих і малих підприємств.

Таким чином, до зовнішньо-психологічних чинники економічної безпеки держави належать: політико-психологічні; соціально-психологічні; морально-психологічні; юридично-психологічні; елітно-психологічні; етнічно-психологічні; регіонально-психологічні; пізнавально-інтелектуальні (освіта, наука, аналіз, синтез); економічна мотивація держави розвитку підприємства, продуктивності праці; управлінсько-психологічні; інформаційно-психологічні (в тому числі психологічна протидія впливам інших держав на економічну свідомість і поведінку громадян).

Дуб В.Г.

*кандидат психологічних наук, доцент кафедри практичної психології
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*

САНОГЕННЕ МИСЛЕННЯ ЯК УМОВА УСПІШНОГО ОСОБИСТІСНОГО ТА ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ СТУДЕНТІВ-ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ

Проблема особистісного та професійного розвитку студентів не втрачає своєї актуальності. Адже мова йде про молодь, яка є тим прогресивним прошарком населення від якого залежить подальший розвиток суспільства й держави загалом. Проте ситуація, яка склалась у нашій країні через окупацію Криму та війну на Сході не найкращим чином сприяє становленню студентів як особистостей та професіоналів. Складні політичні, економічні та соціальні умови дещо гальмують процес успішного